

ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ «ЧИТАННЯ ПАРТИТУР» У ПРОЦЕС ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

INTRODUCTION OF THE COURSE “SCORE READING” IN THE PROCESS OF FUTURE MUSICAL ART SPECIALISTS’ CONDUCTING-CHORAL TRAINING

У статті презентується авторська програма курсу «Читання партитур», розроблена для магістрів (майбутніх диригентів хору) спеціальності 025 «Музичне мистецтво». Необхідність уведення цієї дисципліни у навчальний процес студентів-магістрантів зумовлюється недостатнім рівнем сформованості умінь опрацювання хорових партитур будь-якого рівня складності і прогалинами у науковій розробці цієї проблеми.

Мета представленого курсу – теоретико-практична підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності як артистів хору та керівників хорових колективів; озброєння їх методичними засадами опанування хорової партитури будь-якого виду, здатністю до глибинного осмислення і освоєння художньо-образного змісту вокально-хорових творів, формування вмінь високомайстерного відтворення на фортепіано різних видів хорових партитур та матеріалу для розспівування хору, вмінь спрощення фактури хорових зразків, здатності до їх транспонування та читання з аркуша.

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Читання партитур» забезпечує оволодіння такими вміннями: розкривати художньо-образний зміст вокально-хорових творів, здійснювати різні види аналізу (музикознавчий, вокально-хоровий, виконавський), майстерно відтворювати на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) різні види хорових партитур, відтворювати специфіку хорового звучання на фортепіано; вербалізувати зміст художніх образів, поєднувати хорову партитуру із фортепіанним супроводом і партією соліста, спрощувати фактуру хорового твору, читати з аркуша та транспонувати хорові партитури, добирати акомпанемент до розспівок. Також курс «Читання партитур» забезпечує набуття таких знань: специфічної термінології, видів хорових партитур, особливостей побудови хорових партитур, алгоритму опанування хорової партитури будь-якого виду, різновидів засобів виконавської виразності, різновидів засобів ансамблево-виконавського узгодження, технічних прийомів матеріально-звукового втілення хорової партитури, правил спрощення та перетворення фактури хорових зразків, способів поєднання хорової партитури з партією соліста та інструментальним супроводом, правил різних способів транспонування та читання з аркуша хорових зразків.

Програма курсу включає два розділи. Перший – присвячений вивченню особливостей побудови та запису партитур для однорідних хорів а cappella, системи партитурних позначень; опануванню алгоритму здійснення музикознавчого, вокально-хорового та виконавського аналізу хорового зразка; усвідомленню особливостей вербалізації художньо-образного змісту та виконавського плану хорових зразків; освоєнню принципів відтворення на фортепіано

(одночасно зі співом будь-якої хорової партії) одно-, дво-, три-, чотирирядкових партитур для однорідних хорів а cappella різного рівня складності; вивченню особливостей партитурного запису та правил поєднання хорової партитури для однорідних хорів з партією соліста; другий – вивченню особливостей побудови та запису партитур для мішаних хорів а cappella, системи партитурних позначень; освоєнню принципів відтворення на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) дворядкових, трирядкових та чотирирядкових партитур для мішаних хорів а cappella різного рівня складності; вивченню особливостей партитурного запису та правил поєднання хорової партитури з інструментальним супроводом; формуванню умінь читання з аркуша та транспонування хорових партитур різного рівня складності. У публікації конкретизується структура курсу і змістовне наповнення його першого розділу, доводиться ефективність впровадження запропонованої програми.

Ключові слова: курс «Читання партитур», майбутній диригент хору магістр, підготовка.

The article presents the author's program of the course "Score reading", developed for masters (future choir conductors) of the specialty 025 "Musical Art". The need to introduce this discipline in the educational process of master's students is due to the insufficient level of choral scores reading skills of any level of complexity and gaps in the scientific elaboration of this problem.

The purpose of the presented course is theoretical and practical preparation of students for future professional activity as choir artists and choir leaders; equipping them with methodological foundations of mastering choral scores of any kind, ability to deep comprehension and mastering of artistic-figurative content of vocal-choral works, formation of skills of high masterful reproduction on piano of different types of choral scores and singing material, skills of simplifying texture of choral samples to transpose them and read from the sheet.

Mastering the program material of the discipline "Score reading" envisages formation of the following skills: to reveal the artistic-figurative content of vocal and choral works, to conduct various types of analysis (musicological, vocal and choral, performing), to reproduce skillfully on the piano (simultaneously with singing any choral part) different types of choral scores, to reproduce the specifics of choral sound on the piano; to verbalize the content of artistic images, combine choral score with piano accompaniment and the soloist's part, simplify the texture of the choral work, read from the sheet and transpose choral scores, select the accompaniment to chants. Besides, mastering the program material of the discipline "Score reading" envisages acquiring the following knowledge: on specific terminology, types of choral scores, especially algorithm for mastering choral scores of any kind, varieties

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]:78.089.6:
[780.712.2:784.1.087.68].07
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.23>

Петренко М.Б.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри хорового диригування,
вокалу та методики музичного навчання
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

of means of performance expression, varieties of means of ensemble-performance coordination, techniques of material and sound embodiment of choral score, rules of simplification and transformation of texture of choral samples, ways of combining choral score with soloist part and instrumental accompaniment, rules of different ways of transposing and reading choral samples from a sheet.

The course program includes two sections. The first is devoted to the study of the peculiarities of the construction and recording of the scores for homogeneous a cappella choirs, the system of score notations; mastering the algorithm of musical, vocal-choral and performance analysis of the choral sample; awareness of the peculiarities of verbalization of the artistic-figurative content and performance plan of choral samples; mastering the principles of playing the piano (simultaneously with singing of any choral part) of one-, two-, three-, four-line scores for homoge-

neous a cappella choirs of different levels of complexity; studying the peculiarities of the score and the rules of combining the choral score for homogeneous choirs with the soloist's part. The second section is devoted to the study of peculiarities of the construction and recording of scores for mixed choirs a cappella, the system of score notation; mastering the principles of playing the piano (simultaneously with singing of any choral part) two-line, three-line and four-line scores for mixed choirs a cappella of different levels of complexity; studying the features of the score and the rules of combining choral score with instrumental accompaniment; formation of reading skills from the sheet and transposition of choral scores of different levels of complexity. The publication specifies the structure of the course and the content of its first section, proves the effectiveness of the proposed program.

Key words: course "Score reading", future choir conductor, master, training.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна стратегія розвитку національної вищої музично-педагогічної освіти спрямована на якісну підготовку конкурентноспроможних, професійно зрілих фахівців, здатних ефективно розв'язувати складні завдання диригентсько-хорової роботи. Конче необхідними є спеціалісти хороуправління, які володіють уміннями самостійного всебічного опрацювання образності вокально-хорових творів, високомайстерного втілення специфічності їх звучання засобами фортепіано і вокалу, вправного орієнтування у відповідному незнайомому музичному матеріалі та вільного продукування його у інших тональностях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання диригентсько-хорової підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва перебувають у центрі дослідницьких інтересів значного кола учених: М. Афонченко, А. Болгарського, В. Бойка, О. Грицюк Є. Карпенка, А. Козир, Т. Молчанової, М. Назаренко, Л. Обух, О. Сіненко, Д. Слободніченка, Т. Смирнової, Н. Тарарак, І. Хомич, І. Цюряк, О. Чурікової-Кушнір та інші.

Так, Н. Тарарак опікується питаннями інтеграції навчальних дисциплін диригентсько-хорового циклу в аспекті цілісного системного засвоєння теоретико-практичного доцільного навчального матеріалу. Серед дисциплін, які входять у номенклатуру інтегрованих, вирізняє предмети прикладного спрямування, зокрема диригування, постановка голосу, аранжування та читання хорових партитур [9]. А дослідницькі інтереси І. Цюряк концентруються на шляхах впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання в процес підготовки майбутніх учителів-диригентів хору. Критеріями якості зазначеної підготовки вважає: сформованість диригентсько-хорової техніки, здатність продукування особистих рішень втілення хорових зразків, володіння методичними засадами роботи над хоровим репертуаром, здатність до самоконтролю і рефлексії під час здійснення вокально-хорової діяльності [10].

Питання формування навичок вільного орієнтування у незнайомому хоровому репертуарі є центром досліджень Д. Слободніченка. Автор доводить, що для повноцінного опанування хорової музики минулого і сучасності конче важливими є навички «читання з листа нотного тексту», що розглядаються автором «як різновид інформаційно-пошукової і пізнавальної діяльності, заснованої на складних відео-слухо-моторних процесах отримання, переробки й реалізації у звучанні музичної інформації шляхом перетворення зорових сигналів на музичні уявлення, втілювані в адекватних їм виконавських рухах» [8, с. 6]. Також і М. Назаренко вважає важливим аспектом удосконалення хормейстерської підготовки майбутніх учителів музики набуття ними інструментальних умінь читання з аркуша хорових партитур. Серед предметів ефективного забезпечення фахових хормейстерських компетенцій виокремлює дисципліну «Читання хорових партитур» [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На цей час у музично-педагогічній науці накопичено певний фонд методичного забезпечення означеної дисципліни. Так, розроблено низку робочих програм відповідного курсу для студентів першого бакалаврського рівня вищої освіти [1; 4]; існують розробки, які близькі нашій проблематиці, але торкаються питань опанування інших видів партитур: для вокальних ансамблів [11] та оркестрових колективів [2]. Попри широке коло розглянутих у цих розробках питань, бракує висвітлення методики здійснення виконавського аналізу хорових зразків, шляхів опанування засобів виконавсько-ансамблевого узгодження та способів поєднання хорових партитур із партією соліста.

Реальний стан розвитку вмінь теоретико-практичного опанування хорових партитур також викликає занепокоєння: частка майбутніх фахівців мають утруднення у створенні власних виконав-

ських версій хорових творів, у здійсненні виконавського аналізу вокально-інструментальних зразків, збіднено відтворюють барви хорového звучання на фортепіано, мають похибки у продукуванні хорového твору одночасно зі співом будь-якої хоровой партії, мають утруднення у відтворенні партитур з аркуша та у транспорті.

Отже, аналіз наукової літератури та стану сформованості вмінь опрацювання хорového репертуару засвідчив актуальність і необхідність їх розвитку, а також своєчасність і актуальність уведення дисципліни «Читання партитур» до навчального плану магістрів – майбутніх диригентів хору.

Мета статті – презентувати структуру та змістовне наповнення першого розділу курсу «Читання партитур» для магістрів – майбутніх диригентів хору спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження у цикл фахової підготовки магістрів-майбутніх диригентів хору курсу «Читання партитур» зумовлене завданнями підсилення професійної спрямованості їх навчання, поповнення фахової «скарбнички» студентів уміннями і навичками опрацювання різноманітного хорového репертуару.

Метою презентованого курсу є теоретико-практична підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності як артистів хору та керівників хорových колективів; озброєння їх методичними засадами опанування хоровой партитури будь-якого виду, здатністю до глибинного осмислення і освоєння художньо-образного змісту вокально-хорových творів, формування вмінь високомайстерного відтворення на фортепіано різних видів хорových партитур та матеріалу для розспівування хору, вмінь спрощення фактури хорových зразків, здатності до їх транспонування та читання з аркуша [7, с. 4].

Майбутні диригенти хору, опановуючи курс, мають *знати*: специфічну термінологію, види хорových партитур, особливості побудови хорových партитур, алгоритм опанування хоровой партитури будь-якого виду, різновиди засобів виконавської виразності, різновиди засобів ансамблево-виконавського узгодження, технічні прийоми матеріально-звукового втілення хоровой партитури, правила спрощення та перетворення фактури хорových зразків, способи поєднання хоровой партитури з партією соліста та інструментальним супроводом, правила різних способів транспонування та читання з аркуша хорových зразків; повинні *вміти*: розкривати художньо-образний зміст вокально-хорových творів, здійснювати різні види аналізу (музикознавчий, вокально-хоровий, виконавський), майстерно відтворювати на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хоровой партії) різні види хорových партитур, відтворювати специфіку хорového звучання на фортепіано; вербалізувати зміст художніх образів, поєднувати хорову парти-

туру з фортепіанним супроводом і партією соліста, спрощувати фактуру хорového твору, читати з аркуша та транспонувати хорові партитури, добирати акомпанемент до розспівок [7, с. 5–6].

Згідно з вимогами відповідної освітньо-професійної програми [5] курс поділяється на два розділи. Завданнями опанування першого розділу «Читання партитур для однорідних хорів» є: вивчення особливостей побудови та запису партитур для однорідних хорів а саррелла, системи партитурних позначень; опанування алгоритму здійснення музикознавчого, вокально-хорového та виконавського аналізу хорového зразка; усвідомлення особливостей вербалізації художньо-образного змісту та виконавського плану хорových зразків; освоєння принципів відтворення на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хоровой партії) одно-, дво-, три-, чотирирядкових партитур для однорідних хорів а саррелла різного рівня складності; вивчення особливостей партитурного запису та правил поєднання хоровой партитури для однорідних хорів з партією соліста [7, с. 9]. Засвоєння змісту першого розділу програми забезпечується практичними заняттями. Конкретизуємо їх змістовне наповнення.

Практичне заняття № 1 «Музикознавчий аналіз хоровой партитури».

Зміст роботи: набуття здатності створення теоретичної концепції хорového твору у його узагальнюючому значенні як історико-художнього феномену, розвиток спроможності розуміння закономірного зв'язку між образним наповненням цього різновиду музичного твору й особливостями його нотної фіксації.

Хід виконання. На основі ознайомлення з науковими джерелами (М. Демчишин, Г. Падалка, Г. Побережна, Т. Смирнова) здійснить музикознавчий аналіз хорového твору, опишіть його в теоретичних аспектах (стильовому, жанровому, історичному, культурологічному тощо), схарактеризуйте засоби фіксації музичного змісту (гармонія, фактура, ритм, ладотональний план тощо).

Методичні вказівки. Для вирішення завдання керуйтеся алгоритмом здійснення музикознавчого аналізу хорového зразка: відомості про композитора (автобіографічні, культурно-історичні, світобачення); загальна характеристика хорového твору (ідея, основні образи); характеристика літературного першоджерела; жанр, стиль (рівні стильової системи); музична форма та роль окремих музично-виразових засобів у її творенні; музично-тематичний матеріал (характеристика мелодії: тема (теми), її характер, інтонації тощо); темп, особливості метроритму; ладотональний план (основна тональність, наявність відхилень та модуляцій, ладові особливості); гармонічний план; характеристика фактури (взаємозв'язок фактури із змістом твору).

Практичне заняття № 2 «Вокально-хоровий і виконавський аналіз хорового зразка».

Зміст роботи: набуття здатностей виявляти художньо-технічні особливості та складнощі звукового продукування хорового зразка, вміння здійснювати проекцію отриманих аналітичних даних на виконавську проблематику (інтерпретаційний виконавський результат), зокрема моделювати способи та прийоми виконання конкретного хорового твору (визначення доцільних засобів музичної виражальності, прогнозування відповідних виконавських відчуттів).

Хід виконання. На основі ознайомлення з науковими джерелами (Д. Вечер, І. Заболотний, М. Демчишин, О. Коломоєць, М. Петренко, Т. Смирнова), здійсніть вокально-хоровий і виконавський аналіз хорової партитури. Виявіть художньо-технічні особливості та складнощі виконання хорового твору, змодельуйте способи та прийоми виконання конкретного хорового твору (визначення доцільних засобів музичної виражальності, прогнозування відповідних психофізіологічних виконавських відчуттів).

Методичні вказівки. Для вирішення завдання керуйтеся алгоритмом здійснення вокально-хорового і виконавського аналізу хорової партитури.

Алгоритм здійснення вокально-хорового аналізу: тип та вид хору; діапазон та теситурні умови хорових партій; особливості хорового ансамблю; стрій, інтонаційні, вокально-хорові, ритмічні та дикційні складнощі.

Алгоритм здійснення виконавського аналізу: емоційно-змістовна характеристика хорового твору; авторський текст хорового твору (розпізнавання та диференціювання його координат, розкриття їх семантичної заданості); взаємозв'язок літературного та музичного текстів; композиційно-драматургічна програма хорового твору; способи та прийоми виконання хорового твору (визначення темпу; особливості звуковедення, динаміки, штрихів, агогічних відхилень, хорового дихання, фразування; місце цезур залежно від музичної фрази, дихання, літературного тексту; рельєфно-фонові шари фактури тощо); виконавські труднощі (проблеми дикції та орфоєпії, звуковисотного інтонування, досягнення хорового строю, ансамблю; доцільний диригентський жест тощо) [6].

Практичне заняття № 3 «Вербалізація художньо-образного змісту хорових зразків».

Зміст роботи: набуття вміння створювати повідомлення про хоровий твір та особливості його виконання, здатності емоційно та артистично доносити набуті відомості до хористів.

Хід виконання. На основі вивчення досвіду науковців, музикантів-педагогів (Г. Падалка, О. Полатайко, О. Ростовський та ін.) здійсніть добір образно-яскравих, влучних і доступних для

сприймання хористів словесних коментарів щодо виконуваного хорового зразка.

Методичні вказівки. Для вирішення завдання керуйтеся такими положеннями:

– вербальне повідомлення спрямовується передусім на розкриття головної ідеї, задуму, загального характеру та настрою хорового твору, при цьому спирається на ретельний і різнобічний аналіз його авторського тексту та урахування контекстуальних зв'язків;

– вербальне повідомлення має бути лаконічним, зрозумілим і не спрощеним; водночас – образно-емоційним, експресивним, виразним;

– вербальне повідомлення має спрямовуватися передусім на процесуально-драматургічну програму музичного твору, а потім – на розкриття семантичних значень провідних засобів виконавської виразності та почуттів і переживань, які вони викликають;

– вербальне повідомлення має наголошувати на те, що робить цей музичний зразок своєрідним і неповторним [6, с. 45].

Практичне заняття № 4 «Відтворення на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) одно- і дворядкових партитур для однорідних хорів а саррелла».

Зміст роботи: опанування здатністю читання нескладних одно- і дворядкових хорових партитур (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) для однорідних хорів а саррелла гомофонно-гармонічного складу; набуття вміння відтворення специфіки хорового звучання на фортепіано та добору художньо-доцільних засобів виразності.

Хід виконання: розкрийте зміст поняття «хорова партитура», назвіть основні партитурні позначення; проаналізуйте загальний вид та особливості розміщення хорових голосів у партитурах без супроводу для однорідних складів у одно-, дворядковому викладі; на основі аналізу хорової партитури здійсніть добір художньо-доцільних засобів виразності відповідно до авторського задуму; відтворіть специфіку хорового звучання конкретного хорового твору на фортепіано; проспівайте сольфеджіо (з вимовою літературного тексту) будь-яку хорову партію, одночасно відтворюючи партитуру на фортепіано.

Методичні вказівки. Для вирішення завдань керуйтеся такими положеннями:

– відтворення партитури гомофонно-гармонічного складу передбачає яскраве виділення мелодійної лінії та фонове звучання інших голосів твору (басову лінію необхідно виконувати також досить яскраво);

– виокремлюємо такі специфічні особливості хорового звучання: вокальна, кантиленна, співацька природа хорового звуку; особливе хорове дихання (ланцюгове); тембральне багатство звучання різних видів співацьких голосів;

– згідно зі специфікою хорового звучання необхідними є такі технічні прийоми втілення хорових творів на фортепіано: характер туше legato (імітація «співу на інструменті»), імітація тембрового різнобарв'я хорового звучання, дотримання всіх видів цезур, зручна, доцільна аплікатура; виважена педаль, доцільний розподіл голосів між руками, фоново-рельєфний розподіл тематичного матеріалу;

– виконання тенорової партії, виписаної в скрипковому ключі, здійснюється на октаву нижче виписаної в басовому ключі – відповідно до написання.

Практичне заняття № 5 «Читання три-, чотирирядкових партитур а саррелла для однорідних хорів (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) різного фактурного викладу».

Зміст роботи: опанування здатністю читання три-, чотирирядкових партитур а саррелла для однорідних хорів (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) гомофонно-гармонічного, поліфонічного, змішаного складу; удосконалення вмінь відтворення специфіки хорового звучання на фортепіано та добору художньо-доцільних засобів виразності.

Хід виконання. проаналізуйте особливості запису партитур для жіночого, чоловічого та дитячого хору у три-, чотирирядковому викладі; на основі аналізу хорової партитури здійсніть добір художньо-доцільних засобів виразності відповідно до авторського задуму; відтворіть специфіку хорового звучання конкретного хорового твору на фортепіано; проспівайте будь-яку хорову партію (з вимовою літературного тексту), одночасно відтворюючи партитуру на фортепіано.

Методичні вказівки. Для вирішення завдань керуйтеся такими положеннями:

– відтворення партитури гомофонно-гармонічного складу передбачає яскраве виділення мелодичної лінії та фонове звучання інших голосів твору (басову лінію необхідно виконувати також досить яскраво); виконання партитури поліфонічного та змішаного складу вимагає рельєфно-фонового диференціювання музичного матеріалу (яскраве проведення головного тематичного матеріалу, фонове – другорядного).

– виконання на фортепіано партитур вимагає втілення таких специфічних особливостей хорового звучання: вокальна, кантиленна, співацька природа хорового звуку; особливе хорове дихання (ланцюгове); тембральне багатство звучання різних видів співацьких голосів;

– згідно зі специфікою хорового звучання необхідними є такі технічні прийоми втілення хорових творів на фортепіано: характер туше legato (імітація «співу на інструменті»), імітація тембрового різнобарв'я хорового звучання, дотримання всіх видів цезур, зручна, доцільна аплікатура; виважена педаль, доцільний розподіл голосів між

руками, фоново-рельєфний розподіл тематичного матеріалу.

Практичне заняття № 6 «Прийоми поєднання хорової партитури для однорідних хорів з партією соліста».

Зміст роботи: засвоєння правил поєднання хорової партитури з партією соліста, набуття вмінь втілення зазвичай не зручного в піаністичному плані вокально-хорового репертуару, опанування вмінь втілення засобами фортепіано звучання багатшарової фактури хору.

Хід виконання. Ретельно вивчіть окремо хорову партитуру та партію соліста, оберіть спосіб їх поєднання.

Методичні вказівки. Для вирішення завдання керуйтеся правилами спрощення фактури хорових творів: незмінними залишаються мелодійна, басова лінії, партія соліста та гармонійна основа партитури; не вилучається жоден з важливих голосів партитури; можливі зняття подвійних голосів, октавні перенесення голосів, застосування арпеджіо, частковий пропуск повторюваних звуків, вилучення витриманих звуків, перенесення голосів з правої руки в ліву і навпаки, трансформація широко розташованих акордів; здійснюється зручний та доцільний розподіл голосів між руками; здійснюється зручний та раціональний засіб розподілу пальців на клавіатурі у кожному випадку.

Завданнями опанування другого розділу «Читання партитур для мішаних хорів» є: вивчення особливостей побудови та запису партитур для мішаних хорів а саррелла, системи партитурних позначень; освоєння принципів відтворення на фортепіано (одночасно зі співом будь-якої хорової партії) дворядкових, трирядкових та чотирирядкових партитур для мішаних хорів а саррелла різного рівня складності; вивчення особливостей партитурного запису та правил поєднання хорової партитури з інструментальним супроводом; набуття здатності читання з аркуша та транспонування хорових партитур різного рівня складності. Засвоєння змісту другого розділу програми також забезпечується практичними заняттями.

Висновки. Отже, представлений курс «Читання партитур» вбачається нам вдалим варіантом озброєння майбутніх диригентів хору вміннями методично доцільного опрацювання хорових зразків минулого і сучасності будь-якої складності. Досвід впровадження зазначеної дисципліни дозволяє констатувати таке: більшість студентів усвідомлюють практично-професійну значущість умінь всебічного опрацювання образності хорових зразків, демонструють здатність високомайстерного втілення особливостей їх звучання засобами фортепіано і вокалу, вміння вільного виконання незнайомого хорового твору без попередньої підготовки та у транспорті, здатність вміло поєднувати акомпанемент із сольною партією або хоровою

партитурою, спроможність художньо виправдано спрощувати фактуру хорових зразків; демонструють повноту і дієвість мистецько-професійного тезаурусу. Перспективи в цьому напрямку вбачаємо у висвітленні змістовного наповнення другого розділу представленого курсу, зокрема методичних аспектів опанування партитур для мішаних хорів різного рівня складності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойко В. Читання хорових партитур : прогр. та навч.-метод. матеріали. Харків : ХДАК, 2010. 25 с.

2. Методичні рекомендації з опрацювання концертмейстером різновидів партитур / уклад. І.В. Савлук. Мелітополь : МДПУ імені Б. Хмельницького, 2019. 44 с.

3. Назаренко М.П. Формування навичок читання з листа хорових партитур у майбутніх педагогів-музикантів в процесі підготовки до роботи з хоровим колективом. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 131. С. 144–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_131_40 (дата звернення: 05.02.2021).

4. Обух Л.В., Шегда Л.В. Методичні рекомендації для вивчення та організації самостійної роботи студентів з навчального курсу «Читка хорових партитур». За першим (бакалаврським) рівнем. Івано-Франківськ, 2017. 29 с.

5. Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво» другого (магістерського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 025 Музичне мистецтво галузі знань 02 Культура і мистецтво / О. Устименко-Косоріч, О. Єременко, І. Заболотний. Суми, 2020. 14 с. URL: <https://art.sspu.edu.ua/media/attachments/2020/09/18/opp025muz.mistetctvo2020.pdf> (дата звернення: 05.02.2021).

6. Петренко М.Б. Концертмейстерські інтерпретаційні вміння майбутніх учителів музики: теорія та методика формування : монографія. Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. 202 с.

7. Робоча програма навчальної дисципліни «Читання партитур» / розробник – М. Петренко. Суми, 2020. 19 с. URL: https://art.sspu.edu.ua/images/2020/18/rob_prog_chitannya_partitur_pererob_32aad.pdf (дата звернення: 03.02.2021).

8. Слободніченко Д.О. Формування навичок читання з листа хорових партитур у студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2008. 23 с.

9. Тарарак Н.Г. Міжпредметні зв'язки вокально-хорових дисциплін у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 23 с.

10. Цюряк І.О. Методика застосування особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 22 с.

11. Читання партитур для вокальних ансамблів : навч.-реперт. збірник для студентів ВНЗ / Каблова Т.Б., Румянцева С.В. К. : Київ, 2019. 90 с.